ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 150 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ — 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1854

ԱՐԱՐԱՏ

Տարեկան գինն է . . . . . 120 ղրշ.
Վեցամսեայ » . . . . . 65 »
Մէկ ծանուցումը տողին 40 փարայ է։
Յառաջադրութիւնները կանխիկ են։
Յառաջադրութիւնները ամէն ամսոյ 1 ին և 16 ին կը սկսին։

Դուրս երթալիք լրագիրներուն համար ծախքը առնողին վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն, խմբագրին սիրոյ ուղղուի. և ասոնց համար ծախքը իրը կողին վրայ է։

ԼՐԱԳԻՐ

ԱՕԳՈՒՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Աւստրիոյ Գաղղիոյ և Անգղիոյ տէրութեանց մէջ եղած դաշնադրութիւնը։ — Աւստրիոյ և Բրուսիոյ տէրութեանց ապրիլ 20 ին դաշնադրութեան վրայ ըրած յաւելուածը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Էօմէր փաշային Գրբրմ երթալը։ — Սկվասթոբոլէն եկած լուրեր։ — Տրապիզոնէն գրուած լուրեր։ — Պաշտօնաթաղութիւնք։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ։ Խորհրդարանին բացուելու հրաման, և ընկերք հրաւէրները։ — Տէնտաս ծովապետին համար Անգղիա դառնալու խօսք։ — Գրբրմ խրկուած և խրկուելիք զօրքերը։ — Լորտ Տէրբէլէնին ազատութիւնը։ — Բլիսմարկ ծովապետին Արեւելք գալու վրայ բլալը։ — Անգղիոյ Էլչիոյ Թիւրքիոյ ուղարկելու խօսք։ — Հոգեշարժ Թնդանօթ։

ԳԱՂԼԻԱ։ Ժերակուսին և օրէնդրական ժողովներուն բացուելու հրաման։ — Յորէն և պիւրը գալու հանելու արգիլք։ — Լորտ Բալմէրսթընին Լոնտրա դառնալը։ — Քանրօպէտ սպարապետին տրուած իշխանութիւնները։ — Զինուորական անօրէնութիւն մը։ — Արեւմտեան տէրութեանց և Ռուսիոյ զօրաց դանդեռնալ կալմութիւնը։ — Դաշնակից տէրութեանց Գրբրմի մէջ ունեցած և ունենալիք զօրութեան վրայ։ Տէոդ լրագրին տուած տեղեկութիւնները։

ՌՈՒՍԻԱ։ Ինքերմանի պատերազմին մէջ մեռնողներուն վրայ Մենշիքոֆ իշխանին տուած տեղեկութիւնը։ — Աւստրիոյ տահմանագլուխներէն քաշուած զօրքերուն եւ դառնալու հրաման։

ՍՊԱՆԻԱ։ Պաշտօնէից նախագահին հրաժարիլը։ — Քաղաքական անկիշաչարութեան ընդարձակիլը։ Պառլամանտոյց խորհրդարանին մէկ վճիռը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՌՈՒՍ ՏԸ ԼՍԵՆՓԻՒ ՓՈԴՈՅԻՆ
ՏՈՒՆՐ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Նախընթաց թուով տուած վերջին լուրերնիս՝ աս շաբթու Եւրոպայէն եկած լուրերով հաստատութիւն կուտայ։ Գաղղիոյ տէրութեան պաշտօնական Մոնիթէօր լրագիրը՝ դեկտեմբեր 2 թուով հետեւեալ հեռագրական լուրը՝ ի պաշտօնէ կը հրատարակէ։

« Այսօր, դեկտեմբեր 2, վիեննայ Աւստրիոյ, Գաղղիոյ և Անգղիոյ լիազօր դեսպանները դաշնադրութիւն մը ստորագրեցին։ »

Պաշտօնական լուրը ասկէ աւելի բան մը չմատներ։ Եւրոպական վերջին լրագիրներուն ալ որոշ տեղեկութիւն մը չունին աս դաշնադրութեան վրայ, որ դեռ կառավարութեանց ներքնասենեակներէն դուրս ելած չէ։

Այսու ամենայնիւ, մինչեւ հիմա Արեւմտեան տէրութեանց և Աւստրիոյ բռնած քաղաքականութեան ընթացքին նայելով՝ կրնայ գուշակուիլ, որ այս դաշնադրութիւնը Եւրոպայի խաղաղութիւնը ամուր ու ապահով հիմանց վրայ հաստատելէ զատ ուրիշ նպատակ մը չկրնար ունենալ, որուն հասնելու համար Անգղիոյ ու Գաղղիոյ տէրութիւնները իրենց բոլոր զօրութեամբը պատերազմելու առաջադրութիւն ըրած են։

Աւստրիոյ տէրութիւնը աս նպատակին արդարութիւնը սկիզբէն ի վեր ճանչցած է, բայց Գերմանական միւս տէրութեանց անորոշ և տարտամ քաղաքականութիւնը արգելք եղած էր իրեն գործունեայ դերը մը բռնելու, և արեւմտեան տէրութեանց հետ բոլորովին միաբանելով՝ իրաւանց կողմին ուժը եւեւլցնելու։ Ահա աս միաբանութիւնն է որ վերջապէս կատարուած կը համարուի. և թէ որ աս կարծիքը սխալ չէ, խաղաղութեան դիւրաւ և շուտով հաստատուելուն մեծ յոյս կը բռնանք ունենալ։

Անգղիական Մորնինգ—Բրոնիքլ լրագիրն հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ աս դաշնադրութեան վրայ։

« Դաշնագիրը առաջ կը կրկնէ ու կը յիշէ Վիեննայի դեսպանական ժողովին գլխաւոր գործերը և 1854 օգոստոս 8 ին դաշնագիր տէրութեանց մէկմէկու գրով տուած յայտարարութիւններն ու խոստմունքները։ Ռուսիոյ տէրութիւնէն պահանջուած չորս երաշխաւորութեան կէտերուն խաղաղութեան հարկաւոր հիմն ըլլալը կը հաստատէ, միանգամայն ճանչնալով այն չորս կէտերը յաւելուած պայմաններով ընդարձակելու մասին տէրութեանց վերապահեալ կարողութիւնը։

« Աւստրիա կը խոստանայ Գաղղիոյ և Անգղիոյ, ինչպէս որ 1854 յունիս 14 ին դաշնադրութիւն Օսմանեան տէրութեան խոստացած է, Դանուբեան իշխանութիւնները զօրքով բռնել Ռուսաց զօրքերը ետ քշելու համար, թէ որ նորէն հոն մտնալու փորձ փորձեն։

« Աւստրիա կը ճանչնայ և կը խոստովանի Օսմանեան տէրութեան և անոր դաշնակիցներուն թէ ռուսաց զօրքերուն և թէ ռուսի հողին դէմ պատերազմելու համար ամէն յարմար դատած շարժմունքնին ի գործ դնելու իրաւունքը։

« Թէ որ Աւստրիա՝ Դանուբեան իշխանութիւնները բռնելուն և կամ ուրիշ որ է պատճառաւ Ռուսիոյ հետ պատերազմի բռնուի, իր ու Գաղղիոյ և Անգղիոյ մէջ յարձակողական ու պաշտպանողական նիզակակցութիւնը պատերազմին գործովը հաստատուած պիտի ըլլայ։ Թէ որ 1854 տարին չլմնցած՝ Ռուսիա ընդունելի սեպուելիք և լաւ ու անողական խաղաղութիւն մը հաստատելու յարմար առաջարկութիւններ չընէ, երբէք տէրութիւնները ամանակ խաղաղութիւն մը ձեռք բերելու միջոցները պիտի մտածեն։

« Երբէք դաշնագիր բարձր կողմերը խօսք կուտան՝ խաղաղութեան հաստատուելուն վերաբերեալ առաջարկութիւն մը բնաւ չընդունելու առանց միաբան խորհրդակցութեան։ Ասոնք են ահա աս կարեւոր դաշնադրութեան պայմանները։ »

Աւստրիոյ ու Բրուսիոյ տէրութիւնները՝ անցեալ ապրիլ 20 ին իրարու հետ ըրած դաշնադրութիւններուն վրայ նոր յօդուածներ մը ևս աւելցուցին ու ստորագրեցին։

Այս նոր աւելցուած յօդուածը՝ Գերմանական լրագիրներէն մէկ քանիին խօսքին նայելով՝ հետեւեալ չորս կէտերը կը պարունակէ. ա՝ Աւստրիոյ տէրութեան հողին կամ Դանուբեան իշխանութեանց մէջ անոր զօրքերուն դէմ եղած յարձակումը պատերազմի պիտի համարուի. բ՝ Բրուսիա կընդունի, որ Աւստրիա հնարաւոր դէպքերու մէջ յարձակողական պատերազմ կրնայ ընել. գ՝ Աւստրիա անկիսութեամբ գործելու իրաւունքը կը պահէ. դ՝ Աւստրիա ու Բրուսիա՝ նոյեմբեր 30 ին պիտի առաջարկեն Գերմանական դաշնակցութեան մեծ ժողովին՝ որ ապրիլ 20 ին դաշնադրութիւնը իր աս յաւելուածովը մէկ տեղ ընդունի։

Այս պայմաններուն նայելով՝ Աւստրիոյ տէրութեան արեւմտեան տէրութեանց հետ միաբանիլը հաւանական կ'երեւայ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական կառավարութեան հրամանաւը և դաշնակից զօրաց հրամանատարներուն ուղղելով՝ Խարձրապատիւ Լիօմէր փաշան մօտ օրերս Դանուբի բանակէն երսուն հազար զօրք հեռու առած Գրբրմ պիտի երթայ։ Դանուբի բանակին հրամանատարութիւնը առայժմ Կարսի բանակին սպարապետ Իսմայիլ փաշային յանձնուեցաւ որ հիմա Կ. Պոլիս կը գտնուի։

Լիօմէր փաշան հիմա Պուքրէշէն եկած պիտի ըլլայ Վառնա երթալու համար, ուր ուրեմն շոգենաւ պատրաստուած են Դանուբի բանակին 30 հազար զօրքերը Գրբրմ փոխադրելու։

Օսմանեան Ֆէյզի—Պարի ու Մո-էպարի—Մի-ր-ր շոգենաւները անցեալ շաբթու Պալաքլաւա գացին ուտելիք և զինուորական պաշար տանելով աս զօրքերուն համար։

Կը հաստատեն, թէ Լիօմէր փաշան պիտի երթայ Իէրեբոբի անցքը (Օր գաբուսու) բռնելու, որպէս զի Ռուսիոյէն նոր զօրութիւն չկրնայ մտնալ Գրբրմ, և արդէն Գրբրմի մէջ գտնուած Ռուսաց բանակը թէ եռանէն պաշարուած պիտի ըլլայ։ Ինչ և իցէ, Լիօմէր փաշային Գրբրմ երթալը՝ մեծ հարուած մը ընելու նպատակաւ միայն կրնայ ըլլալ, ասա ուրեմ դաշնակից զօրքերուն բանակը այժմեան դիրքերուն մէջ վերջին աստիճան զօրացած ըլլալով, աս մասին օգնութեան կարիութիւն չունի։

Մայրաքաղաքիս Գաղղերէն Լոնալ լրագիրը Գրբրմէն լուր առած կը ծանուցանէ, թէ Լատինացւոց դեկտեմբեր 7 ին՝ կէս օրուան միջոցները՝ ռուսաց Վլատիմիր անուանով մէկ շոգենաւ շարժ ֆրգատնը տեսնելով որ դաշնակից նաւատորմիղներուն շոգենաւները վառած չեն, յանկարծ Սեվաստոբոլի Նաւահանգստէն դուրս ելեր, ու շուտ մը Քամիէշի նաւահանգիստը դիմելով՝ հոն երկաթի վրայ կեցած Գաղղիացւոց Մէյթէ—շոգենաւին և Վոլոռ անուանով փոխադրական նաւերին վրայ սաստիկ կրակ ընելու սկսեր է։ բարեբաղդաբար շատ չանցած՝ քանի մը անգղիական նաւ եռեւեռն ինկեր՝ նորէն Սեվաստոբոլի նաւահանգիստը զանիկա փախուցեր են։

Նոյն լուրերը կը յիշեն նաև, թէ քանի մը օր առաջ՝ դաշնակից շոգենաւները Սեվաստոբոլի առջեւ հելլեր նայի նաւ մը դարձուցեր են դիւրաւ վառ նաւերով լեցուն, որ հաւանականաբար Քամիէշի նաւահանգիստը գտնուած Գաղղիացւոց պատերազմական նաւերը բռնկեցնելու միտք ունի եղեր. թէպէտ Գաղղիացիք սասանկ թշնամութեան մը վախ չունին, որովհետեւ Քամիէշի նաւահանգստին բերանը ամէն իրիկուն կը դոցուի. ասկէց զատ նաւահանգստին երկու կողմը մարտկոցներ շինուած են մուտքը պաշտպանելու համար։

Տրապիզոնէն դեկտեմբեր 5 թուով հետեւեալ լուրերը կը գրեն մայրաքաղաքիս Յառաջնոյին։

« Նոյեմբեր 29 թուով Իրզրումէն եկած նամակները շահաւետ և բաւական ծանրակշիռ լուրեր բերին մեզի։ Պայազիտի ռուսաց զօրապետը Տիատինն, Իւշ—Քիլիսէյի և Գարա—Քիլիսէյի գեղերը գրաւեց և Քիլիսանի վրայ ալ յառաջապահ գունդ մը խրկեց։

« Այս շարժումն սկսելուն պէս, չորս վաշտ (թապուր) Օսմանեան զօրք, երկու վաշտ ձիաւոր և վեց թեթեւ թնդանօթ դէպ ի Թօբրագ—Գալէ խրկուեցան։

« Կերեւայ, որ ռուսերը շուտով և աղէկ իմանալով Կարսի ու Իրզրումի մէջ եղածը, գիտնալով՝ որ Միւշիր Օսմանի Մուսթաֆա փաշան, խուրշիտ փաշան և բոլոր բարձրատիճան Եւրոպացի հրամանատարները Կարսի բանակէն մեկներ և Կ. Պոլիս գացեր են; նմանապէս իմանալով, որ նորընծաւ սպարապետ Իսմայիլ փաշան ուչքի ցաւունենալով Կ. Պոլիս կենալու պարտաւորուեր է, և յուսալով որ Օսմանեան բանակը՝ զօրապետ չունենալով և ունեցած հրամանատարներն ալ պակաս ըլլալով և տեղերուն աղէկ ծանօթութիւն չունենալով՝ դժուարութեամբ իրենց դէմ կրնայ դնել, հետեւաբար միաբերնին դրեր են Կարսի բանակը կողմնակի զարնելու, երբ Աւլեքսանտրոբոլի ռուսաց բանակը դիմացէն անոր վրայ երթայ։ Թէ որ Թօբրագ—Գալէ խրկուած Օսմանեան զօրքերը կարող ըլլան Պայազիտէն ու Տիատինէն ճամբայ ելած ռուսաց զօրքերն արգիլելու, թէ որ կարող ըլլան զանոնք զարնելու, արդիւնքը շատ մեծ պիտի ըլլայ վերհատաւ Սուլթանին դիւցը համար։ Բայց թէ որ աս խրբնուցը համար։ Բայց թէ որ աս խրբնուցը հատած զօրքերը քիչ գան, ինչպէս որ իրաւամբ կրնայ մտածուիլ, թէ որ ստիպուին դէպ ի Իրզրում քաշուելու, ան ժամանակը Կարսի Օսմանեան բանակը խիստ փոփոխ դիրքի մը մէջ կը գտնուի, և կը վախցուի որ ռուսերէն կը զարնուի առանց ետ քաշուելու։

ւելու կարող ըլլալու, ըստ որում Կարսէն Էրզրում երթալու ճամբան՝ Պայազիտէն, Տիատինէն, Խըչ—Քիլիսէէն և Գարա—Քիլիսէէն ճամբայ եղած ռուսի զօրքերուն ձեռքը եղած կ'ըլլայ։

Կայսերական հրամանաւ՝

Դամասկոսի (Շամ) նախորդ կուսակալ Վասըֆ փաշան՝ Կարսի կայսերական բանակին սպարապետ անուանեցաւ փոխանակ Խամդիի փաշային։

Եւ ծովու Օսմանեան կայսերական նաւատորմիղին հրամանատար Գայսէրլի Ահմէտ փաշային Միւշիրութեան աստիճան տրուեցաւ։

Հաքքարիի կուսակալ Մէհմէտ փաշան՝ Խարբերդի կուսակալ անուանեցաւ։

Խարբերդի կուսակալ Օսման փաշան՝ Հաքքարիի կուսակալ անուանեցաւ։

Պատերազմական ատենի անդամ Րասիխ Էֆէնտին՝ Գրըմի Օսմանեան զօրաց համարակալ անուանեցաւ, առջի պաշտօնն ալ վրան մնալով։

Անատօլուի բանակին համարակալ Հաճի Իւսուֆ էֆէնտին՝ Րումէլիի բանակին համարակալ անուանեցաւ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ։ Վ. Թագուհւոյն հրամանաւը Լօնտոնայ դեկտեմբեր 12 ին խորհրդարանը պիտի բացուի։ Թայմզ և ուրիշ անգլիական լրագիրները կ'ըսեն, թէ աս գումարման գլխաւոր նպատակն է վճռել, որ կառավարութիւնը իշխանութիւն ունենայ Անգլիոյ ազգային պահապան զինուորները Ճիպրալթար և Միջերկրականի անգլիական կղզիները խրկելու, որպէս զի աս տեղերը գտնուած կառավարութեան զօրքերը կարող ըլլան Գրըմ երթալու։ Անգլիոյ այժմեան օրինաց համաձայն, ազգային պահապան զինուորները տէրութեան հողէն դուրս չեն կրնար ելլել։ Կառավարութեան միտքը աս օրէնքը չափաւորել տալ է խորհրդարանին։

Ասկէց զատ կ'ըսուի, թէ խորհրդարանը դրամական անօրէնութիւններ պիտի ընէ։ Հաւանականաբար կը կարծուի, որ խորհրդարանին աս գումարումը 10 կամ 12 օրէն աւելի չպիտի տեւէ։ Ծնունդի տօները նորէն պիտի գոցուի մինչեւ յունուարի տասնըհինգը։

— Մօրնինկ—Հէրըլտ լրագիրը կը ծանուցանէ, թէ Սեւ ծովու Անգլիական նաւախումբին հրամանատար Տընտաս ծովապետին ժամանակը լրացած ըլլալով՝ Անգլիա պիտի դառնայ, և նաւախումբին հրամանատարութիւնը Սըր Լոմընս Լայընս ծովապետին պիտի յանձնուի։

— Թայմզ լրագիրը Անգլիոյ տէրութեան մինչեւ հիմա Գրըմ խրկած ու խրկելիք զօրքերուն թիւը հետեւեալ կերպով կը հաշուէ։

Լօրտ Րակլանին բանակը ՚ի սկզբան 20 հազար հետեւակ զօրք էր բաց ՚ի ձիաւորներէն ու թնդանօթաձիգ զօրքերէն։ Ասոնց վրայ՝ ամառը խրկուած օգնական գունդերուն թիւը 9300 հոգի եղած է։ Վերջին մէկ քանի շաբթուան մէջ ալ 2400 հոգի խրկուեցաւ։ Աս օրերս ալ տասը մեծ շոգենաւ Անգլիայէն ճամբայ ելան որոնց ամէն մէկը 600 հոգի կը տանին, և ասոնց 3500 ը դեկտեմբերի 5 էն առաջ Պալըքլավա պիտի հասնին։ Միանգամայն Քորֆուի, Ճիպրալթարի և Մալթայի զօրքերէն ալ 4250 հոգի ճամբայ ելլելու վրայ են։ Ասոնցմէ կ'երեւայ, որ չորս ամսուան մէջ 10 հազար հոգի խրկուած է Գրըմ. որով Անգլիացւոց բանակին զօրաց թիւը 39 հազարի հասեր է։ Ճշմարիտ է որ աս թիւը շատ նուազեցաւ քոլէռայէն ու տենդերէն, Վառնայէն ելլելուն ետքն անգամ։ Այսօրուան օրս Անգլիացիք Գրըմի մէջ 16 հազար հետեւակ զօրք ունին, որոնք հետզհետէ խրկուած զօրքերով աւելնալու վրայ են։

— Անգլիոյ երեւելի Լօրտերէն Քլանրիքարտ Մարքէզին որդին Լօրտ Տընքելին՝ Սեւաստոպօլի առջեւ Ռուսաց ձեռքը գերի իյնալով, Ռուսիոյ պատերազմի պաշտօնեայ Տոլկորուքի իշխանը՝ նամակով իմացուց Քլանրիքարտ Մարքէզին, թէ Նիկողայոս կայսրը՝ Լօրտ Քլանրիքարտին Բեդրպուրկի մէջ Անգլիոյ Թագուհւոյն կողմէն դեսպան կեցած ժամանակը բերկրութեամբ յիշելով, իրեն Ճշմարիտ բարեպաշտութիւն մը կը համարի իր որդին իրեն դարձընել, որ պատերազմին բաղդը Ռուսաց ձեռքը ձգեր էր։ Տոլկորուքի իշխանը կ'աւելցնէ, թէ կայսրը երջանիկ կը համարի զինքը, որ Լօրտ Տընքելինին համար դեռ Լօրտ Րակլան Մէնչիքօֆ իշխանին փոխանակութեան առաջարկութիւն չըրած ինքը աս որոշումը ըրած էր. և կը խնդրէ, որ Լօրտ Տընքելինին փոխարէն Լօրտ Րակլանին առաջարկած Բուզովլէֆ Ռուս հրամանատարը՝ թէ որ Անգլիա է նէ՝ ազատ թող տրուի։

Նըզ լրագիրն հետեւեալ դիտողութիւնը կ'ընէ աս նիւթիս վրայ։

"Լօրտ Տընքելին՝ որ հիմա Ռուսիա գերի գացած է, Սեւաստօպօլի առջեւ գերի բռնուած Բուզովլէֆ Ռուս հրամանատարին հետ պիտի փոխանակուի։ Աս փոխանակութիւնը Ռուսիոյ կայսեր կողմէն Լօրտ Քլանրիքարտին եղած բարեկամութեան գործ մը համարողներ կան։ Մենք չենք տեսնար որ աստնիկ հասարակ պայմանով եղած փոխանակութեան մը մէջ Լօրտ Քլանրիքարտ որ և է կերպով Ռուսիոյ կայսեր երախտապարտ ըլլալու բան մը ունենայ։"

— Պալթիկի նաւատորմիղին հրամանատարներէն անուանի Ըրլուսւիձ ծովապետը՝ իր գրօշակը Նէբիւն անուն 120 թնդանօթով նաւայարկին վըրայ տնկելով, Պորթսմութէն Սեւ ծով երթալու կը պատրաստուէր 1000 անգղիացի զօրօք։

— Սըն լրագիրը կ'ըսէ, թէ խորհրդարանը բացուելուն՝ կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի առաջարկելու, որ Անգլիոյ զօրաց թիւը 36 հազար հոգի աւելնայ։

Նոյն լրագիրն կը ծանուցանէ նաեւ, թէ Ըրեքէնս անուն անգղիացի վարպետ մը տեսակ մը շղեշարժ թնդանօթ հընարեր է, որ մէկ թօնակէիա (18 կենդինար կամ 792 օխայ) ծանրութեամբ ռումբ կ'արձակէ հինգ մղոն հեռու։ Թէ որ աստնիկ թնդանօթ մը Անգլիոյ մէջ աս միջոցին շինուած 10 հազար թօնոյ կշռող մեծ նաւին վրայ դրուի, կ'ըսէ Սըն լրագիրը, մարդ մը չկորսնցընելով Սեւաստօպօլի հիմնայատակ ընելը անտարակուսելի է։

— Անգլիոյ մէջ շուներուն վրայ դրուած տուրքէն՝ աս տարի տէրութեան գանձը 161.814 լիրա սթէռլին (իբրեւ 40.450 քսակ) եկամուտ ունեցաւ։

ԳԱՂՂԻԱ։ Մօնիթէօր լրագիրը երկու կարեւոր անօրէնութիւններու լուր կուտայ։ Կայսերական հրովարտակաւ Ծերակուտին և օրէնսդրական ժողովները դեկտեմբեր 26 ին պիտի բացուին։ Ուրիշ հրովարտակաւ մըն ալ՝ Գաղղիայէն դուրս ցորեն և ալիւր հանելը արգիլուեցաւ մինչեւ 1855 յուլիսի 31։

— Նոյեմբեր 17|29 ին Լօրտ Բալմէրսթըն Լոնտրա դարձաւ։

— Մօնիթէօր լրագիրը կը ծանուցանէ, թէ Վ. Նափօլէոն կայսրը իշխանութիւն տուաւ Քանրօպէռ սպարապետին, որ պակաս զինուորական հրամանատարներուն տեղը՝ աս ժամանակէս կերպով ուրիշ մարդիկ ընտրելու կարող ըլլայ, մինչեւ հազարապետի աստիճան։

Ասկէց զատ՝ պատերազմին մէջ քաջութեամբ նշանաւոր եղողներուն անմիջապէս վարձատրութիւն ուզելով, նոյնպէս իշխանութիւն տուաւ Քանրօպէռ սպարապետին, որ պատուոյ Լէգէոնի սպայութեան և ասպետութեան աստիճանները տայ, և զինուորական շքադրամ շնորհէ արժանաւոր եղողներուն։

— Քօնսթիթիւսիօնէլ լրագրին մէջ հետեւեալը կը կարդանք։

"Պատերազմի պաշտօնէին որոշմամբը՝ Գաղղիոյ զօրաց ամէն մէկ գունդերէն 160 ական հոգի առնուեցան Գրըմ խրկուելու համար։ Այս օր՝ ընտրութեան կարգը Փարիզի պահապան զօրաց գունդերուն ըլլալով, կամաւորներուն թիւը այնչափ շատ էր, որ հրամանատարները վիճակ ձըգելու պարտաւորեցան։ Երթալու վիճակ չունեցողները տատնիկ կը տրտմէին, իսկ որոնց որ վիճակը ելեր՝ Կեցցէ Կայսր աղաղակներով կ'ուրախանային։ Աս զօրականները երեք օրէն ճամբայ պիտի ելլան Փարիզէն։

— Նոյն Քօնսթիթիւսիօնէլ լրագիրը Ինքէրմանի պատերազմին վրայ խօսելով, արեւմտեան տէրութեանց և Ռուսիոյ զօրաց գունդերուն կազմութեանը վըրայօք հետեւեալ տեղեկութիւնը կուտայ։

"Անգլիացւոց արեւելեան բանակին ամէն մէկ գունդը (ալայ) մէկ վաշտէ (թապուր) կը բաղկանայ. Գաղղիացւոց գունդերը երկու վաշտ է. իսկ Ռուսացը չորս վաշտ։ Անանկ որ, Անգլիացւոց մէկ կիսաբաժնի զօրապետը (լիվա) երկու վաշտի կը հրամայէ, Գաղղիացւոյը չորս վաշտի, իսկ Ռուսացը ութը վաշտի։ Ըսել է որ, աս համեմատութեամբ մէկ Ռուսաց զօրապետի մը կորուստը՝ երկու Գաղղիացի զօրապետի և չորս Անգլիացի զօրապետի հաւասար է։ Ասկէց զատ յայտնի է, որ Ինքէրմանի պատերազմին ժամանակը՝ Անգլիացւոց վաշտերը իրենց սկզբնական թուոյն կէսը իյնած էին քոլէռայէն, հիւանդութիւններէն և թշնամեաց կրակէն։"

— Տէպա լրագիրը Վ. Նափօլէոն կայսեր Քանրօպէռ սպարապետին գրած նամակը հրատարակելով, որն որ անցեալ շաբթու մենք ալ համառօտիւ հրատարակած ենք, հետեւեալ ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւնները կուտայ Գրըմի մէջ գտնուող տէրութեանց ունեցած և ունենալիք զօրութեանը վրայ։

"Վերյիշեալ նամակին մէջ՝ կայսրը մեր արեւելեան բանակին զօրքերուն արդար գովեստներ և ամէն ուրախակցութիւններ ընելով իրենց անձնանուիրութեանն ու անսասան աներկիւղութեանը վրայ, կ'ըսէ նաեւ, թէ ինքը լաւ գիտէ ծագած նորանոր դըժուարութիւնները, որոնց այսուհետեւ պիտի յաղթեն Սեւաստօպօլի պաշարման աս նոր վիճակին մէջ։ Բայց միանգամայն կը ծանուցանէ անոնց, որ բազմաթիւ օգնական զօրքեր աս միջոցին ճամբայ կ'ելլեն Գաղղիայէն՝ Գըրըմ երթալու և իրենց աշխատութիւններուն, վտանգներուն և փառացը մասնակից ըլլալու։

"Չորս նոր զօրաբաժին՝ ամէն մէկը 11 հազար հոգի՝ պատերազմական վիճակի մէջ դրուած, իրենց թնդանօթներովը, զինուորական երկրաչափներու-

---

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՌՈՒԻ ՏԸ ԼԱՆՖԵՌ.

ՓՈՂՈՑԻՆ ՏՈՒՆԸ

Շարունակութիւն և վերջ։ Տես թիւ 47—48—49։

Ֆրետէրիկոս կոմսին ետեւէն նայելով մինչեւ որ սենեակին դուռը գոցուեցաւ, և ետքը տեղէն ելլալով՝ ո՜, ըսաւ, պիտի մեռնիմ. բայց աս պարագայիս մէջ ինչ է եղեր իմ յանցանքս. հետաքըքրութիւն..... ժամանակ մը աս հարստութիւնը չունէի, և ան ատեն մեռնիլը ինծի քնանալու պէս կուգար. բայց ան ժամանակը ոչ իմ պատկերներս ճեմարանին մէջ այսչափ հաւնուեր էին, ոչ ալ ես աս հարստութիւնը ունէի։ Աս մտածութ

Ֆրետէրիկոս քառորդի մը չափ ոտքի վրայ կեցած՝ երեսին գոյնը մոխիր դարձած՝ ինչ ընելիքը չէր գիտեր. խեղճ երիտասարդը մեռնելէն կը վախնար։

Վերջապէս սեղանին առջին նստելով, իր բարեկամ Հէնրիկոս բժշկին իր վախճանը իմացնելու համար նամակ մը գրեց։ Վրայի հասցէն գրած ատենը՝ կոմսը ներս մտաւ և ձեռքի երկու ատրճանակները սեղանին վրայ դնելով,

— Պարոն ձեզի կ'սպասեմ կոր, ըսաւ։

— Ֆրետէրիկոս ալ՝ ոտքի վրայ ելլելով՝ երթանք կոմս, բայց մէկ խօսք մըն ալ ունիմ ձեզի՝ որնոր վերջինը պիտի ըլլայ. այսինքն՝ ես քու տիկնոջ բոլոր կեանքիս մէջ երկու անգամ տեսած եմ. զանիկա ամէնեւին սիրած չեմ. անոր պատկերը Պալ քաղաքը իջեւանին մէջ գտայ, որնոր հոն մոռցեր էր։

— Սուտ, սուտ, և մեծ ստախօսութիւն, ըսաւ կոմսը, և Ֆրետէրիկոսի դառնալով՝

— Բանը թէ ըսածներդ իրաւ ըլլան, սակայն աս նամակը։

— Ով որ գրեց նէ անիկա կրնայ պատասխանը տալ։

— Այս, ով որ գրեց նէ անիկայ պատասխանը պիտի տայ ըսելով՝ կոմսուհին ներս մտաւ։

— Մարկարիթա, ինչ բան ունիս հոս, և ինչու համար եկար ըսաւ կոմսը։

— Պատահելիք անիրաւութեան առաջքն առնելու համար, պատասխանեց կոմսուհին։

— Դուրս ել, կամ....

— Չեմ ելլար կոմս, թէ որ ելլելու ըլլամ՝ ձեզի հետ մէկտեղ պիտի ելլամ։

— Քու սիրելդ համար կը վախնամ։

— Կոմսին աս խօսքին վրայ կոմսուհին ծուռ ծուռ անոր նայելով՝ կոմս, աղէկ գիտես որ սիրելիս հոս չէ։

— Հոս չէ նէ աս նամակը ուրու գըրեցիր։

— Մոռցա՞ր ալ անգութ, մոռցա՞ր ան երիտասարդը՝ որուն ես նշանուած էի, խեղճը բանտը դնել տուիր իս առնելու համար։

— Տիկին, հոս Ֆրանցին խօսքը պէտք չէ ըսաւ կոմսը։

— Ցիրուելի Ֆրանցին խօսքը պէտք է, որ ամէն բան իմանաս. վասն զի Ֆրանցը կարգուելէս առաջ կը սիրէի, և կարգուելէս ետքը այն սէրը կրկնապատիկ եւելցաւ. դուն զանիկա չարագործ մարդու մը պէս բանտը դնել տուիր, բայց անիկա բանտէն փախչե-

խումբերուն, մտասնիրարութիւն, շաբաթական հիւանդանոցի և փոխադրութեան վերաբերեալ նիւթերուն համար եղած են։ Մեր ամեն մէկ զինուորական բաժինները ան կերպով կազմուած են, որ զօրաց ուժը և առողջութիւնը ապահովելու հարկաւոր եղած պատերազմի արուեստական գործերու, օգնութեան և պատսպարանի ամեն տարրերը հեռերնին ունին։ Այս մասին՝ անդրկասպեան՝ քանի որ մեր քովը կը բանակին, մեր զինուորական կազմութեան գերազանցութեանը լիակատար իրաւունք տուին։

« Կայսեր Աբեւելք խրկած զօրաբաժիններուն երկուքը ասի միջոցին մեծ մասամբ համբոյ եղած են Թուլունէն, ուր մեծամեծ պատերազմական նաւեր և շոգենաւեր պատրաստուած էին զանոնք տանելու։ Այս եղանակիս մէջ՝ տասնէն մինչև տասնիրկինգ օր կրնան Դրրբմ հասնիլ։ Ըսել է որ, աս 22 հազար հոգին մինչև դեկտեմբերի 10 կրնան Սեվաստոպոլ հասնիլ։

Մենշիքոֆ իշխանը քանի մը ժամանակ առաջ իր տեղեկագիրներուն մէկուն մէջ դաշնակից զօրաց թիւը 50 հազար միայն կը հաշուէր։ Մենք կը կարծենք, որ անժամանակը գտնէ 60 հազար կար, որ ռուսաց զօրքերուն հետ բաղդատելով՝ անոնցմէ շատ քիչ էր, ըստ որում ռուսերն անժամանակը 80 հազար հոգի ունէին և հիմա 100 հազարի հասած է։ Այսու ամենայնիւ տեսնուեցաւ, որ դաշնակից զօրքերը իրենց աս քիչութեամբը՝ մանաւանդ անգլիացիք Ինքերմանի օրը՝ երկու անգամ ռուսաց յաղթեցին, որոնք մեծ բազմութեամբ մեր վրայ կը յարձակէին։

« Ռուսաց կորուստը խիստ մեծ եղաւ։ տասն հազարէն աւելի կը հաշուեն։ Այս թիւը անհաւատալի կ'երեւայ, բայց իրաւ է։ որովհետեւ միակ պատերազմի դաշտին վրայ հինգ հազար մեռեալ թողուցին։ դաշնակից բանակն ալ մեծ կորուստ ըրաւ, բայց ռուսացմէ քիչ։ ըստ որում յաղթողը միշտ յաղթեալէն քիչ վնաս կը կրէ։ Դաշնակից բանակը նաեւ ամեն օր կորուստ կ'ընէ խրամ (խէնտէկ) փորելու առեն։ Բայց գրեթէ ամեն օր ալօգնական զօրաց խումբեր հասան անգլիացւոց ու գաղղիացւոց բանակը Ռէզայիրէն, Բորֆուէն, Մալթայէն ու Կելիպօլուէն, առանց հաշուելու բազմաշուած հիւանդներն ու վիրաւորները որ Կ. Պոլսէն Դրրբմկը դառնան։ Ա՛ս օրըստ օրեայ յաջողութեան միջոցով՝ անգլիացւոց ու գաղղիացւոց Դրրբմի մէջ ունեցած զօրաց թիւը 60 հազարէն պակաս եղած չէ, առանց հաշուելու այն թուշակաւորները որ պատերազմի չեն մտնար, բայց իրենց յատուկ ծառայութիւններովը պատերազմի մը յաջողութեանը շատ հարկաւոր են։

Վերոյիշեալ 22 հազար գաղղիացի զօրաց բաժիններէն զատ՝ որոնք մօտ օրերս Դրրբմի բանակը կը հասնին, Ընդղիայէն ալ 8 կամ 9 հազար զօրաց բաժին մը պիտի խրկուի։ Ըսել է՝ որ դաշնակից բանակը քիչ օրէն 90 հազար հոգւոյ պիտի հասնի։ Մինչեւ ան ժամանակը՝ համարուած ենք, որ երկու աղգաց դերազանց զօրքերը՝ որ խիստ աղէկ պատերազմի վարժուելոյն աս գժուար պատերազմին մէջ, և ըստ յաղթութիւններումնին վերջին ասպիճան սիրտերնին զօրացած է, կարող են թշնամւոյն յարձակումները վանելու։

« Դրրբմ երթալիք երկու զօրաց բաժիններն՝ որ երկու դաղղիական զօրաց բաժին և հաւանականաբար մէկ մ'ալ անգղիական զօրաց բաժին քիչ օրէն նաւ պիտի նստին ու Բրութի եղերքը Լօմէր փաշային՝ զօրութիւնը աւելցնելու պիտի երթան, որպէս զի Պեսարաբիայի մէջ Ռուսաց վրայ քալելով՝ ան կողմէն ալ զանոնք պատերազմի բռնեն։ և աս յարձակումը Դրրբմի մէջ և Սեվաստոպոլի պարիսպներուն տակը եղած պատերազմներուն վրայ մեծ աղդեցութիւն կրնայ ունենալ։ »

ՌՈՒՍԻԱ։ Ինքերմանի պատերազմին վրայօք Մենշիքոֆ իշխանին ուղարկած վերջին տեղեկագիրը Ռուսաց զինուորական Լէվալէ լրագրին մէջ հրատարակուեցաւ։ Այս տեղեկագրին մէջ Մենշիքոֆ իշխանը կ'ըսէ, թէ նոյն պատերազմին մէջ Ռուսաց կորուստը 2967 հոգի մեռեալ և 5701 հոգի վիրաւոր եղեր է։ Վերջիններուն մէջ կայ 2 զօրապետ և 201 բարձր և ստորին կարգի հրամանատար։

— Լեհաստանի մէջ գումարուած ռուսաց բանակները՝ որոնց անցեալները հրաման եղեր էր Աւստրիոյ սահմանագլուխներէն հեռանալու, Համ պուրկի Ն-Էլբի լրագրին խօսքին նայելով, Նորէն Աւստրիոյ սահմանագլուխները դառնալու սկսեր են։

ՍՊԱՆԻԱ։ Պաշտօնեայ նախագահ Լոբարթէրօ մարքիզը՝ իր հրաժարականը տալով՝ նոր պատգամաւորաց խորհրդարանին նախագահ անուանեցաւ։

— Վ. Թագուհին՝ քաղաքական յանցանքներու համար նոյեմբեր 9 ին հանած անիրաւութեան հրովարտակը՝ տերութեան բոլոր դատաւորներուն մէջ՝ ի գործ դնելու հրաման ըրաւ։

— Պատգամաւորաց խորհրդարանը նոյեմբեր 30 ին քուէից առաւելութեամբ վճռեց, թէ Իզապէլլա թագուհւոյն աթոռը և անոր ազգատոհմը մը Սպանիոյի այժմեան քաղաքականութեան հիմն է։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ընդհանուր ուրբաթ օրը Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքը Հայոց Լեռնի—Դաբուի ազգային գործոցին այցելութեան գնաց, ուր Նորին Սրբազանութեան և բազմաթիւ հանդիսականաց ներկայութեամբը՝ ազգայնոց քննութիւն մը եղաւ։ Աշակերտներուն հայերէն լեզուի, քրիստոնէական կրօնագիտութեան, տառկերէնի, թուաբանութեան և երաժշտութիւն ուսմունքներուն մէջ տուած յաջող և կանոնաւոր պատասխաններէն և անսխալ գրութիւններէն մեծապէս գոհ եղան բոլոր հանդիսականները։ Գլխաւորապէս դպրոցին բարեկարգութիւը՝ մանաւոր շնորհակալութիւններու արժանի ըրաւ պատուելի ուսուցիչները և բարեխնամ հոգաբարձուները, որ իրենց ազգասիրական ջանից պտուղները տեսնելով՝ նոր եռանդով քաջալերեցան դպրոցին ուսմունքներուն սահմանը ընդարձակելու և գաղղերէն լեզուի ուսումն ալ հան մայրենիներու, որով Լենի—Դաբուի դպրոցը մայրաքաղաքիս ուրիշ դպրոցներուն վրայ նախանձելու բան մը չունենար։

— Օգոստափառ Ինքնակալը՝ իւր արժանապիր փեսայ Վլատիմիրայ Ալեքսանդրի փաշային առաջին կարգի Սէֆիէ պատուանշանը շնորհեց։

— Անցեալ շաբաթուընէ՝ ի վեր բազմաթիւ շոգենաւներ եկան Դաղղիայէն ու Ընդղիայէն զօրք և պաշար բերելով դաշնակից բանակներուն։

— Ուրբաթ օրը՝ անգղիական Ռոյալ—Էլիզէրի անուն 128 թնդանօթով ու հինգ հարիւր ձիու զօրութեամբ պատուակալոր եռայարկը՝ Ընդղիայէն մայրաքաղաքս եկաւ՝ հազար հինգ հարիւր անգղիացի զօրք բերելով։

— Անցեալ երեքշաբթի գաղղիական Մէլան շոգենաւը ռուս գերիներ տարաւ Թուլոն։

— Դաղղիական Նաբօլէոն պատուակալոր մեծ կրկնայարկը, և երկու գաղղիական ու անգղիական շոգեշարժ ֆրկաթոններ՝ անցեալ չորեքշաբթի դուրս ելան արքունի նաւարանէն ու հեռաւեալ օրը բազմաթիւ գաղղիական զօրք Սեվաստոպոլ գացին։

— Եգիպտական Ֆէրո-լլահ անուն փոխադրական նաւով երկուշաբթի օրը բազմաթիւ եգիպտական զօրք հասան մայրաքաղաքս։

— Դաղղիոյ կառավարութիւնը տեսնելով որ Սարտինիայի թագաւորը շոգենաւները փոխանակ հինգ օրը անգամ մը գալու և երթալու, շաբաթը երկու անգամ այսինքն ամեն երեքշաբթի ու շաբաթ օրերը պիտի գան, ու երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը պիտի երթան։ Երկուշաբթի ելլողը՝ տեղ չհանդիպելով՝ հիսակ Սարտինիա պիտի երթայ, իսկ հինգշաբթի օրերը ելլողը՝ սովորական եղած տեղերը հանդիպելով պիտի երթայ։

Այս անօրէնութիւնը անցեալ հինգշաբթիէն՝ ի վեր գործի դրուելու սկսած է։

— Իզմիրէն կը գրեն, թէ քոլէրան բոլորովին դադարեր է։ Յունիսի սկիզբէն մինչև նոյեմբերի վերջը՝ Իզմիրի մէջ քոլէրայէն մեռնողներուն թիւը 500 ի հասեր է, մեծագոյն մասը յոյն։

— Ընդղիոյ դեսպան վեսմորլանդ՝ որ Սթրաթֆորտ Ուէբլիֆ՝ անցեալ չորեքշաբթի օրը՝ Թարասպիայի ծովեղերեայ ամրանոցին Պէյօղլուի անդղլական դեսպանատունը փոխադրեց իր բնակութիւնը։

— Այս օրերս քանի մը ուսումնասէր երիտասարդներ Մեսրոպեան անուն ընկերութիւն մը կազմեցին մայրաքաղաքիս մէջ, որուն նպատակը պիտի ըլլայ բանաստեղծական գրուածներ և զանազան լեզուներէ թարգմանուած գրքեր ու տետրակներ տպել ու հասարակութեան վաճառելով շահը ընկերութեան վարձքնել։

Այս ուսումնասիրական ընկերութիւնը անդամ գրուելու փափաքող ազգասէրները՝ յառաջիկայ կիրակի օրը Գումգապուի մայր եկեղեցւոյն մօտ Բապուճի խանը ընկերութեան սենեակը կը հրաւիրուին։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՍԿԶԲՈՒՆՔ. ՍԵՂԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ *

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ։

Պատմական տեղեկութիւն հին եւ նոր դրամատեղանաց վրայ։

1. Նախնեաց սեղանաւորութիւնը — 2 Լիրայի դրամատեղները — 3 Ընդհանուր դրամատեղները — 4 Միջոցեալ Միայեալ—Նահանգաց դրամատեղները — 5 Դաղղիոյ դրամատեղները — 6 Այլ՝ այլ ազգաց դրամատեղները։

Շարունակութիւն 141 թուոյն։

Դանք հիմայ Միացեալ—Նահանգաց սեղանաւորութեանը։

Հիւսիսային Ամերիկան խիստ շատուց սկսաւ վարկը իր մէջ հաստատելու առեւտրական դրամատեղներու ազդեցութեամբ։ Երբէն Ընդղիացւոց իշխանութեան տակը եղած ժամանակէն սկսած էր այս մասին փորձ ընելու։ բայց այս տեսակ հիմնարկութեանց յաջողութիւնը եւրոպացիներէն սկսաւ։ 1811 ին Միացեալ—Նահանգաց

* Տես թիւ 71 - 72 - 73 - 74 - 79 - 81 - 86 - 92 - 94 - 103 - 104 - 106 - 124 - 138 - 141

լով եկաւ իս Փարիզ գտաւ։

— Սոուգիւ Ֆրանց եկաւ իս Փարիզ գտաւ, և դուն Ընդղիա գտնուելդ՝ երկու ամիսի չափ գիշեր ցորեկ իմ տունս և իմ քովս կեցար։ Երբոր հրամանքդ Լինարայէն դառնալու վրայ [illegible] տուին նէ՝ իս առնել և միասին վերադարձնել յորդորեց։

— Կոմսը սեղանին վրայի տարձանակները ձեռքը առնելով, Մարկարիթա, Մարկարիթա, ըսաւ։

Խեղճ կնիկանը երեսէն կարծես թէ կրակ կը յաթիկը, և խենդի մը պէս խնդալով՝ կոմս, ասանիք չէ, մինչև վերջը մարիկ ըսե ըսաւ։

Մէկ հատիկ ալ՝ գիրկս ըլլալ, և գիտնալով որ Ֆրանցին հետ ուր որ փախչելու ըլլամ եւսէ՝ պիտի հանիս և Ֆրանցը պիտի մեռցնես, անոր համար չուզեցի փախչիլ։ բայց քու Փարիզ գալէդ երկու օր առաջ թուղթ մը առի, որն որ սրտիս վրայ մինչև հիմա պահած եմ, ըսելով՝ նամակ մը հանեց, որուն մէջ ասիկայ գրուած էր։

« Ա՛ս իրիկուն պատուհանիդ առջեւը պիտի գամ կամ քեզի հետ փախչելու կամ հոն մեռնելու։

Գիշեր էի երբոր աս նամակը առի, և վաղելով քաղաքը հասայ։ բայց Լիւքսամպուրկի պարտէզը գոցուած էր։ Ա՛ս պատկերհանին սենեակը՝ որն որ մեր տանը վարի յարկն էր, պզտիկ դուռ մը ունենալով պարտէզը ելլողս, մէկէն հոն վազեցի։ Բայց մինչև որ ես պարտէզը ելայ՝ բանը բանէն անցած էր։ Ֆրանցը մեռած գտայ։ Ա՛ս ըսած տանը արցունքը չկրցաւ բռնել, և երկու ձեռքը երեսին դնելով քիչ մը տանն տանկ կենալէն եաքը, կոմսին դարձաւ։

— Հասկցանք հիմա, ինչու համար առջի անգամ որ աս պատկերհանը տեսայ նէ այնչափ տակն ու վրայ եղայ, և յետոյ աս նամակով Վիէննայէն թող երթայ ըսի։

Կոմսը ասանք լսելով ձայն չի հանեց, և ձեռքի տարձանակները սեղանին վրայ դնելով՝ Ֆրեսերիկոսի քովը եկաւ։

— Զարմն, վաղը արեւը չելած՝ Վիէննայէն դուրս պիտի ելլաս։

— Ֆրեսերիկոս ալ, շատ լաւ կոմս, կ'երթամ ըսաւ։

Կոմսը բարկութեամբ Մարկարիթային ձեռքէն բռնելով գրեթէ քաշկռտելով դուրս ելան։

Մէս մը եաքը Ֆրեսերիկոս Փարիզի մէջ իր Հենրիկոս բարեկամը տեսաւ, որ Վիէննայէն նոյն օրը եկած էր, և քիչ մը խօսակցելէն եաքը, յիրաւի, ըսաւ Հենրիկոս, կնկանը անունը տարվեցայ։ « Կոմսուհի Մարկարիթա Բլէսվիլթէռ » կ'ըսուի եղեր։

— Ի՞նչպէս գտար։

— Թաղման հանդէսին համար հրատարակուած շրջաբերական թղթին մէջ կարդացի։

— Ի՞նչ կրսես, կոմսուհին մեռաւ։

— Չեմ գիտեր, քու Վիէննայէն ելլալուդ երկրորդ օրը մեռաւ։

Թարգմանեաց՝ ի գաղղիականէ

Յարութիւն Զագրճեան։

մէջ ընդ ամենը 88 ը դրամատեղան կար․ 1816 ին՝ 246 ։ 1820 ին՝ 307 ։ 1830 ին՝ 328 ։ Յետագայ տարիներուն մէջ այս դրամատեղանց թիւը՝ մինչեւ 1837 հետզհետէ շատցաւ, որ ժամանակ Ճէքսըն նախագահին դրամատեղանց դէմ յարուցած վէճին պատճառաւ (որուն վրայօք վարը պիտի խօսիմ) անոնց շատը կործանեցան ։ Այսու ամենայնիւ, 1838 ին՝ անոնց թիւը 677 ի ելեր էր, որոնք ամենը մէկէն 378 միլիոն տոլարի (իբր 22.680.000 օսմանեան քսակ) դրամագլուխ ունէին ։

1790 ին, Միացեալ-Նահանգաց մէջ կեդրոնական հիմնարկութիւն մը հաստատուեցաւ Դրամատեղի Միացեալ-Նահանգաց անունով։ Ասիկայ 1811 ին դադրելով, 1816 ին նորանց հաստատուեցաւ ։ Ասոր դրամագլուխը 35 միլիոն տոլար էր, որուն մէկ հինգերորդ մասը կառավարութիւնը ստորագրուեր էր, և ասկէ ուրիշ անոր շատ արտօնութիւններ ալ տուեր էր․ գլխաւորապէս զայն՝ որով տէրութեան դրամներուն ժողովումն ու աւանդապահութիւնը կ՚ընէր ։ Ասով այս դրամատեղանը՝ թէ իր բուն դրամագլխոյն շատութեանը և թէ կառավարութեան կողմէն վայելած մասնաւոր շնորհքներուն պատճառաւ՝ երկրին մէջ գտնուած միւս բոլոր դրամատեղաններուն վրայ գերազանցեց ։ Բայց 1837 ին կառավարութեան հետ ունեցած վէճին ժամանակը, իր արտօնութիւններէն զրկուեցաւ, իր բացառիկ (էքսքլիւզիվըլ) ստացածներէն ինկաւ, ու հիմայ լոկ "Փէնսիլվանիայի դրամատեղանը" կը կոչուի, այսինքն, այն երկրին ուրիշ ամեն դրամատեղանց կարգը՝ հասարակ հիմնարկութիւն մը ։

Հիմայ տեսնենք ինչ էր այն վէճը որ կառավարութիւնը յարուց անոր դէմ։

Միացեալ-Նահանգաց մէջ ամեն առանձին նահանգ իշխանութիւն ունի իր վիճակին մէջ սահմանուելիք դրամատեղաններուն ինք հրաման տալու ։ Այս Միացեալ-Նահանգաց դրամատեղանը՝ 1816 ին Փիլատելփիայի մէջ հաստատուեցաւ կեդրոնական կառավարութեան հրամանովը, և բուն սկիզբէն կառավարութենէն կերպ կերպ շնորհքներ ստացած էր ։ Նախ, ինչպէս որ ըսինք, իր 35 միլիոն տոլար դրամագլխոյն մէկ հինգերորդ մասը տէրութիւնը ստորագրուեր էր ։ Երկրորդ, երկրին հարկերուն ժողովումը կառավարութեան հաշւոյն համար կատարելը իրեն յանձնուած էր ։ Երրորդ իր սեղանաւորահաները ամեն հասարակաց սնտուկները և գանձուց գործակալութիւնները (օֆիս) կ՚ընդունէին, որով ուրիշ ամեն դրամատեղանց վրայ մեծ առաւելութիւն մը ստացած էր, ըստ որում անոր սեղանաւորահաները վերոյիշեալ սնտուկները և գործակալութիւնները ուզէին նէ կրնային մերժել։

Վերջապէս, երկրին հարկերուն վրայ տէրութեան ըրած խնայութեանց աւանդապահութիւնն ալ ասոր յանձնուած էր, որն որ կրնանք դրամատեղանին ամենէն մեծ արտօնութիւնը համարել, և այս ըրած ժամանակս ալ երկրին գանձը 200 միլիոն տոլար աւել խնայած ունէր ։ Այս գումարը որ այն ատենը գործածուելու կարօտութիւնը չէր տեսնուեր, այս կեդրոնական դրամատեղանին մէջ կը կենար, որով որչափ անոր կարողութիւնը կ՚աւելցունէր յայտնի է ։ Եւ իրօք ալ դրամատեղանը որ արդէն ինք այնքան մեծ դրամագլուխ մը ունէր, այս եկամուտ օգնութեանը շնորհիւը արտաքոյ կարգի վիճակ մը ունեցեր էր ։ Իր ներգործութիւնը՝ հասարակապետութեան ամեն նահանգացը մէջ տարածեց, ուր 1830 ին 27 ճիւղ ունէր ու իր գործառութեանցը բովանդակութիւնն ալ ահագին մեծ էր ։ Եւ թէպէտ ամեն մասնաւոր նահանգաց նաեւ Փիլատելփիայի մէջ անգամ հարուստ դրամատեղաններ կային, որ ասոր հետամտութիւն կ՚ընէին, բայց անոնց և ոչ մէկը ասոր չափ կարող չըլլալուն, Միացեալ-Նահանգաց դրամատեղանը՝ արտօնեալ հիմնարկութեան մը ամեն յատկութիւնները ունէր իր վրայ ։

Ասով շատ չանցաւ Միացեալ-Նահանգաց ժողովուրդը հասկցաւ, որ առանձնաշնորհութիւնները որչափ սահմանաւոր ալ ըլլան՝ միշտ գէշ պտուղ են հասարակութեան․ մանաւանդ հասարակապետութեան կուսակից եղողները վախցան անոր մեծ ազդեցութենէն, որ երկրին վաճառականութեանը վրայ կը բանեցունէր, ու անոր գործածութենէն որ կ՚ընէր կամ կրնար ընել պատգամաւորաց ընտրութեանց մէջ։ Արդարեւ, այս դրամատեղանին միայն տէրութեան բաժնետէրները առանց չափու գործածելը մտածելու ըլլանք նէ, կրնանք հետեւցունել, որ այս արտօնութեան ազդեցութիւնը դրամատեղանին բաժանորդներուն շահը աւելցնել էր հասարակապետութեան շահուն դէմ․ ասկէ վտանգաւոր, անիրաւ ու հասարակապետութեան մը մէջ անթոյլելի անհաւասարութիւն մը յառաջ եկեր էր ։ Այս արտօնութիւնը միայն աս դրամատեղանին տրուած ըլլալով՝ միւսները յայտնի նուաստութեան մը մէջ դրուած կամ այն շնորհուած դրամատեղանէն կախեալ կ՚ըլլային կոր, որով անհնար կ՚ըլլար կոր կանոնաւոր կերպով հետը հետամտութիւն ընելու, ու անկով հաւասարակշռութիւն ալ չըլլալուն՝ վարկի գործողութեանց մէջ կատարեալ ներդաշնակութիւն ըլլալն ալ անհնար կ՚ըլլար կոր ։

Ասոր հասարակապետութեան կուսակիցներուն ու դրամատեղանին մէջ տեղը կռիւ մը ելաւ ։

Նախ, սկսան գրուածներով իրարու հետ վիճիլ․ բայց ետքը՝ երբոր հասարակապետականները իշխանութեան հասան Ճէքսըն զօրավարին նախագահ ըլլալովը, այն ժամանակը վէճը աւելի վճռողական կերպարանք առաւ, ու վերջապէս 1836 ին ըսինք՝ տէրութեան դրամներուն դրամատեղանէն ետ առնուելովը և ունեցած ուրիշ բոլոր արտօնութիւններուն ջնջուելովը ։ Ասկէ ահագին շարժում մը յառաջ եկաւ, որ ծայրէ ի ծայր Միացեալ-Նահանգները դղրդեց, և մինչեւ Եւրոպա անգամ զգաց անոր ներգործութիւնը ։

Թէեւ որ մէկը ուզէ նախագահին այս գործքը արդարապէս գատելու, պէտք է խոստովանիլ, որ այս դրամատեղանէն արտօնութիւնները վերցնելը շատ իրաւացի և օգտակար բան էր, բայց այս խորհուրդը գործի դնելու կերպը՝ խիստ խիզախ ու յանդուգն էր, որով այն ամեն գէշութեանց պատճառ եղաւ ։ Թէեւ որ այն ատենները մէկէն ՚ի մէկ դրամատեղանէն չի վերցնէր ու աւելի զգուշաւոր եղանակաւ մը ընէր, դրամատեղանը իր պարտքէն կ՚ազատէր առանց վնասելու ։ և ասկէն անանկ վնասակար հետեւութիւններ ալ չէին ելլեր, թէ երկրայնոց և թէ երկրէն դուրս եղողներուն ։

Այս անզգուշութեան կամ անհամբերութեան վրայ նախագահ Ճէքսըն սա գէշութիւնն ալ ըրաւ, որ իր ատելութիւնը միայն այս Միացեալ-Նահանգաց դրամատեղանին վրայ սահմանելու տեղը — հասարակ երկրին ամեն դրամատեղաններուն ալ տարածեց․ իր ձեռքը եղած բոլոր զօրութեամբը աշխատեցաւ անոնց սեղանաւորահաները շրջաբերութենէ խափանելու և անոնց տեղ մետաղեայ դրամ մտցնելու ։

Սեղանաւորները այս գէշութեան առջին առնելու համար՝ քիչ մը ժամանակ Անգղիայէն ոսկի բերել տալով իրենց արգիլուած սեղանաւորահաներուն ձգած պարապութիւնը գոցեցին․ բայց քիչ մը ժամանակ ետքը Անգղիա առեւտրական նեղութեան մը մէջ ինալով՝ իր դուրսը ցրուած դրամագլուխները ներս ժողվելու ստիպուեցաւ, այն ժամանակը փոթորիկը բրդաւ Ամերիկայի մէջ․ շարժումը այնքան սաստիկ եղաւ, որ պատրաստ դրամով ըլլալիք վճարումները առ հասարակ դադարեցան և շատ դրամատեղաններ ալ կործանեցան ։

Այս համառօտ տեղեկութենէն ետև տեսնենք թէ Միացեալ-Նահանգաց դրամատեղանները ինչ գլխաւոր տարբերութիւն ունին [illegible] ախոյ դրամատեղաններէն ։

Միացեալ-Նահանգաց դրամատեղաններուն գլխաւոր յատկութիւնը իրենց կազմութեանը կերպին մէջ է ։ Անգլիոյ դրամատեղանաց շատը՝ ինչպէս որ տեսանք ասկէ առաջ, համագործական (ճօյնթ-սթօք) էին, որով ընկերութեան մը ամեն մէկ անդամը անսահման երաշխաւորութեան տակ կը մտնէր դրամատեղանին ըրած յանձնառութեանցը ։ Իսկ Միացեալ-Նահանգաց դրամատեղանները ընդհանրապէս միացեալ (ինքօրփօրէյթըտ) ընկերութիւններ են, որով գաղղիացւոց անանուն (անօնիմ) ընկերութեանց մէջ եղողներուն պէս՝ ամեն անդամ միայն իր դրած դրամագլխոյն չափովը երաշխաւոր է ընկերութեան պարտքերուն․ բայց ասկէ պէտք չէ հետեւցունել, որ Միացեալ-Նահանգաց մէջ ուղղակի կրնայ ազատաբար միացեալ կամ անանուն ընկերութիւն մը կազմել․ հոն ալ թէպէտ Անգլիոյ և Գաղղիոյ մէջ եղածին պէս կառավարութենէն հրաման առնելու է, բայց այս տարբերութեամբ՝ որ այս հրամանը Ամերիկայի մէջ դիւրութեամբ կ՚առնուի ։ Ասով այս նկատմամբ Միացեալ-Նահանգաց դրութիւնը՝ Անգլիոյ և Գաղղիոյ դրութեան վրայ նոր յառաջդիմութիւն մը կրնայ համարուիլ։ Մէկ խօսքով, Միացեալ-Նահանգաց մէջ դրամատեղան հիմնելու դիւրութիւնը աւելի մեծ ըլլալուն, հոն դրամատեղանաց ներգործութիւնն ալ աւելի օգտակար ու աւելի անվտանգ է ։

Վերջապէս Նոր Եօրքի նահանգին դրամատեղանները յատկապէս սա նըկարագիրը ունին, որ հոն ամեն դրամատեղան պարտաւորեալ է կերպիւ մը իր հատած սեղանաւորահաներուն համար երաշխաւորութիւն տալու, անոնց չափովը հասութաբեր առնելով։

Պիտի շարունակուի ։

Օ․ Բ․

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԹՂԹԱԴՐԱՄՈՎ

9 դեկտեմբեր ։

	ղշ․	փռ
Օսմանեան լիրա Մէճիտիէ	125	30
Անգղիական լիրա	136	30
Գաղղիոյ 20 ֆրանքնոց ոսկի	108	20
Ռուսի բոլ իմբէրիալ . .	112	—
Աւստրիոյ դուքա . . .	64	30
" մաճառ . . .	63	—
Մէճիտիէ 20 նոց ոսկի . .	24	30
" " արծաթ .	24	30
Հինգ ֆրանքնոց արծաթ .	27	05
Դալլար	21	25
Քոլօնաթօ (սիբէկլի րիալ) .	30	—
Րէճիճ (դուշլու րիալ) .	28	—
Սօֆօրին . . "	188	
Մահմուտիէ ոսկի . . .	105	
Հինգնոց, քսաննոց, հաղրին	175	

ԱՐՄՏԵԱՑ ԳԻՆԵՐԸ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Անատոլուի կարծր ցորեն գրիւը			ղշ	58–60
Ռումէլիի	"	"	"	" 57–60
Խամչիկի	"	"	"	" —
Կալացի	"	"	"	" —
Ռումէլիի կակուղ	"	"	"	" 58–
Կալացի Եգիպտացորեն		"	"	—
Իպրայիլի		"	"	—
Ռումէլիի		"	"	35–
Անատոլուի		"	"	38–
Ռումէլիի գարի		"	"	25–20
Ռումէլիի հաճար		"	"	35–
Կտաւատ (քէթէն թօհումը)			"	—
Սուսամ		հօխան		—

Վաճառանոցիս մէջ կայ ընդ ամենը 150.000 գրիւ ցորեն․ 35.000 գրիւ գարի ։

Պրուսա 2 դեկտեմբեր․

[illegible]

Տէմիրտաշ ա տեսակ օխան				ղշ
"	բ	"	"	282-288 "
"	գ	"	"	275-278 "
Պրուսայի սէլէ ա տեսակ				253-258 "
"	բ	"		243-248 "
"	գ	"		230-235 "
"	դ	"		223-228 "
Մէշտուտ երկայն մանճըլըխ				
"	Սուրիայի համար			"
"	Մարսիլիայի "			225-230 "
Խոզակ	քիլէն			110-140 "

ՖԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Աս լրագիրը շաբաթը անգամ մը կ'ելլէ հինգշաբթի օրերը։ Տարեկան գինն է կանխիկ 120 ղրուշ. վեցամսեայ 65 ղրուշ։ Ով որ ուզէ կրնայ ստորագրուիլ, Կ. Պօլիս՝ Վէզիր խանը լրագրոյս գրասենեակը։

Իզմիր՝ Աշըքեան Սարգիս աղային գրատունը ։

Աղեքսանդրիա՝ Տ. Գասպարեան Սարգիս աղային գրասենեակը,

Անդրիանուպօլիս (Էտիրնէ)՝ Պօղճէգեան Յովհաննէս աղային վաճառատունը ։

Պրուսա՝ Պալըգճեան Սերովբէ աղային վաճառատունը ։

Կեսարիա (Գայսէրի)՝ Փրէնկեան Մահտեսի Կարապետ աղային վաճառատունը ։

Տրապիզոն՝ Պարագեօզեան Յակոբ աղային վաճառատունը ։

Էրզրում՝ Օտաբաշեան Պաղտասար Կարապետ վարժապետին գրատունը ։

Թիֆլիս՝ Արղօյեան Աբրահամ աղային վաճառատունը ։

Նիկոմիդիա՝ Մուրատեան Պ. Աբրահամին գրասենեակը ։

Թէքիրտաղ՝ Մահտեսի Նշան աղային խանութը ։

Դուրսի երկրներէ լրագիրներուն ծախքը առնողին վրայ է ։

Ռօպ Լաֆէքթէօռ

Տօքթէօռ Պօյօ-Լաֆէքթէօռ գաղղիացի բժշկին հնարած բուսական ռօպը (շարապը) արեան մաքրելու յատկութիւն ունեցող ռօպերուն ամենէն գերազանցն է, և Գաղղիոյ, Պելճիքայի և Ռուսիոյ մէջ միակ աս կը գործածուի տէրութեան հրամանաւը ։ Ասոր թէ դեղն (գարաճէյէր) եղէն (պալըգ եաղը), Սօբլիի համար գործածուած ռօպէն, աւելի նայէն ; նոյնպէս և իօտով ոսկիով և անտիմոնով (ձիւով) շինուած բոլոր դեղերուն գործը կը տեսնէ ։ Ասոր ուղղութիւնը դիւրին, հոտը և համ ախորժելի է․ Ամեն երկրին բժիշկները այս ռօպը կը պատուիրեն մորթի հիւանդութիւններուն, ուրիշն (բէմրէի), խոյլէ (սըռաճա), ժառանգական, պալղըր (չէպան), ծննդաբերութենէ և երկարատեւ [illegible] հիւանդութենէ պատճառեալ հիւանդութիւններու և գլխաւորապէս տարփանելի ախտերու դէմ։

Այս ռօպը կը ծախեն Կ․ Պօլիս՝ Տէլլա-Սուտա, Պալէի, Օլիբէրէր և Օրոսի դեղատուները։ Իզմիր՝ Անճէ Ճօզէֆ․ Աղեքսանդրիա՝ Փէօրինի․ Պուրսէ՝ Սէյճ․ Օտէսա՝ Չօղլու ։

Գործածելու կերպին վրայ պէտք եղած տեղեկութիւնները շիշ կը տրուին վերոյիշեալ դեղատուներէն ։

ԽՄԲԱԳԻՐ=ՏՆՕՐԷՆ
Կ․ Ս․ ԻՒԹՈՒՃԵԱՆ

Կ․ ՊՈԼԻՍ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ․ ՄԻՒՀԷՆՏԻՍԵԱՆ